

AKADEMIK FEHMI AGANI (PRISHTINE)

MEMORANDUMI I AKADEMISE SERBE DHE

ÇESHTJA SHQIPTARE

Memorandumi i vitit 1986, dokument i Akademisë Serbe të Shkencave dhe të Arteve, i përmendur shpesh, por jo më për të mirë, as nga ata që mund ta kenë përdorur si sintezë të mendimit politik serb nga vitet tetëdhjetë e këtej, si një kod i qëndrimeve dhe i sjelljeve politike serbe të po kësaj periudhe, dokument i cili, bashkë me mendimin politik të Qosiçit, nga i cili rrjedh, dhe me veprimin politik të Milosheviçit shënojnë dhe karakterizojnë në një masë të konsiderueshme periudhën e rrënim-it të përgjakshëm të ish-Jugosllavisë, është dhe do të jetë për shumë kohë objekt vlerësimesh dhe rivlerësimesh të ndryshme e kontradiktore.

Ç'është në të vërtetë Memorandumi? Manifest i lëvizjes nacional-shoviniste serbe, burim dhe frymëzues i energji të saja rrënimtare. Karta e cila "inicoi krimet dhe çmendinë", siç e cilësoan intelektualët sllovenë në një letër dërguar intelektualëve serbë, në të cilën kërkohej që ata të hiqnin dorë publikisht nga idetë e Memorandumit? Apo një tekst për të cilin është "absurde të thuhet... se përbën bazën e politikës së mëvonshme të Serbisë", sepse në të "nuk janë dhënë zgjidhje, nuk është dhënë projekt si do të duhej të zgjidhej çështja serbe", siç thotë njëri ndër autorët e Memorandumit, akademiku Mihajlo Marković?

Kjo kumtesë nuk ka për objekt të shqyrtojë detalisht tekstin e kontekstet e Memorandumit, burimet e relacionet me rrjedhat e mëparshme e të sotme të mendimit dhe të veprimit politik serb dhe të përcaktojë efektet dhe ndikimet e tij. Padyshim është rezultat i pasojave katastrofike dhe i dështimit substancial të konceptit të Memorandumit fakti që sot ("Borba", 22.04.1993) akademiku i përmendur Marković, bashkë me dy akademikë të tjerë, bashkautorë të tekstit që po e shqyrtojmë, Kosta Mihajloviç e Antonije Isaković, në vend që të lavdërohen, përpiqen të minimizojnë Memorandumin dhe peshën e tij, duke e paraqitur vetëm si një "analizë kritike të gjendjes së përgjithshme të shoqërisë", si një "kritikë të sistemit", të gjendjes në ekonomi, ku, përveç të tjerave, është paraqitur gjendja e vështirë e pjesëve të popullit serb në Kroaci, në Bosnjë e në Kosovë dhe si një përpjekje për "satanizimin e Serbisë". Është pakuptim, theksojnë ata, të thuhet se Memorandumi është "programi kombëtar i Serbisë së Madhe, programi politik i Sllobodan Milosheviçit dhe ideologjia e luftës së ardhshme në truallin e Jugosllavisë".

Pa e pranuar, pra, këtë tendencë të minimizimit të Memorandumit, që bëhet pikërisht në kohën kur inteligjencia serbe dhe Akademia e saj fajësohen për nxitje të të gjitha atyre energji destruktive dhe të gjakderdhjes, dhe duke u kyfizuar në këtë shkrim me një paraqitje në vija të përgjithshme të përmbajtjes dhe të intencave të këtij dokumenti vëmendje të veçantë do t'i kushtojmë shqyrtimit të qëndrimeve të Memorandumit për çështjen e Kosovës e të shqiptarëve në ish-Jugosllavi.

Memorandumi, që u shpërnda kinse gjysmilegealisht, si meditim i një grupi akademikësh për çështjet aktuale të zhvillimit shoqëror, nis me shqetësimin e tyre për

ngecjen në zhvillimi.. shoqëror, për vështirësitë ekonomike, tensionet shoqërore dhe konfliktet e hapëta ndërnacionale, për krizën që po manifestohej qartë në jetën ekonomike dhe politike, në sistemin publik, për dobësitë e njohura si papunësia dhe papërgjegjësia, korrupsioni, arbitrariteti-burokratik, mosrespektimi i ligjeve, shembja e vlerave morale dhe e prestigjit të institucioneve ligjore.

Dobësi të tilla nuk ishin vështirë të gjendeshin, veçanërisht kur dihej se në kohën kur u shkrua Memorandumi Jugosllavia po hynte në një fazë të rëndë të krizës, me shenja të qarta të shthurjes së përgjithshme. Por, dobësitë seleksionoheshin, shiheshin të stërmadhuara ose mbylleshin sytë para tyre, dhe interpretimi i tyre bëhej sipas një tendence dhe projekti që synonte afirmimin dhe realizimin e synimeve të hegjemonisë serbomadhe. Metoda e Memorandumit është metoda tinzare e ankesës për fatin tragjik të popullit serb - truk ky i njohur i Qosiçit - për të çorientuar arsyen dhe për të nxitur emocione që do t'i shërbenin qëllimit të paracaktuar. Gënjeshtra, trillimi dhe insinuata, akuzimi i të tjerëve pikërisht për mëkatet vetjake të serbëve, manipulimi me gjysmë të vërteta, spastrimi i fakteve dhe përmbysja e konteksteve argumentimi i dyshimtë dhe konkludimet e paargumentuara, shfrytëzimi i stereotipeve dhe i paragjyimeve të trashëguara janë disa nga karakteristikat e kësaj metode.

Është për t'u shënuar se për autorët e Memorandumit kriza në Jugosllavi nisi në vitet gjashtëdhjetë, në gjysmën e dytë të kësaj deкаде, kur dihet se qysh më 1966, me rënien e Rankoviçit duket qartë se nuk ishin treguesit ekonomikë dhe indikatorët e tjerë shoqërorë, por pikërisht zvogëlimi i shanseve për dominimin e ardhshëm të Serbisë mbi tërë Jugosllavinë, ajo që do të shënonte fillimin e krizës ekonomike e politike.

Këndshikimi nga aspekti i aspiratave serbohegjemonte shihet tek të gjitha aspektet që dënojnë ose preferojnë autorët e Memorandumit. Decentralizimi, të cilin e shohin vetëm si decentralizim burokratik, si forcim të monopolit të udhëheqësive republikane e krahinore, evoluimi negativ i sistemit politik drejt një policentrizmi e shtetësie të republikave e të krahinave, dezintegrimi ekonomik dhe politiko-territorial, që buron nga një tendencë antihistorike e shndërrimit të federatës në një lloj konfederate - përbëjnë, sipas mendimit të autorëve të Memorandumit, shkaqet dhe trajtat kryesore të krizës në Jugosllavi. Këto tendenca dhe shprehje negative të krizës janë modifikuar, sipas tyre, në Kushtetutën e vitit 1974.

Elementët e konfederalizmit Memorandumi i kërkon te domosdoshmëria e pajtimit të kuvendeve të republikave dhe krahinave për çdo ndryshim të Kushtetutës, te konsensusi i delegacioneve republikane e krahinore, në Dhomën e Republikave dhe të Krahinave, te pariteti në përbërjen e kryesisë së shtetit ose në faktin që ligjet federative duhej t'i realizonin organet e republikave e të krahinave. Forcimi i shtetësisë së republikave dhe të krahinave, theksohet në këtë dokument, dobëson funksionet koordinuese të federatës, kënaq interesat e veçanta në dëm të interesave të përgjithshme. Përgjithësisht, sistemi ku për çdo gjë duhet të merret vesh secili me secilin nuk është efikas.

Që të ndryshojë gjendja dhe të kapërcehen vështirësitë, thonë autorët e Memorandumit, nevojiten ndryshime të rëndësishme. Ata, përkundër pohimeve të gënjeshtërta të sotme të M.Markoviçit, nuk kënaqen me një analizë të gjendjes, por si me kritikën, që bëjnë, ashtu edhe me sugjerimet, që japin, e kërkesat, që shtrojnë, duan ndryshime, madje radikale.

Si kërkesë e parë shtrohet - ç'ironi ! - kërkesa për t'u liruar nga ideologjia, e cila vë në plan të parë nacionalitetin dhe territorialitetin. Pikërisht kështu, autorët e një teksti ekstremist nationalist dhe flamurtarët e një lëvizjeje ekstreme nacionaliste kërkojnë, por vetëm nga të tjerët, që të lirohen nga ideologjia e kombëtares ! Dhe, pas kësaj kërkesë unitariste kërkojnë që të lirohemi nga "parullat e rrejshme ideologjike të luftës kundër unitarizmit dhe centralizmit"¹. Madje, për këtë stërtheksim të momentit kombëtar përmendin Internacionalen Komuniste. Ajo, duke kërkuar për realizimin e synimeve të saja aleancë me lëvizjet kombëtare e nacionalçlirimtare, e mbiçmoi rolin e këtyre lëvizjeve. Kështu ndodhi edhe në Jugosllavi. S'ka dyshim se ky spastrim i kombëtares ishte në shërbim të pretendimeve serbe, shoviniste! Vështrimet e autorëve mbi marrëdhëniet dhe tendencat negative, që shkaktuan krizën ekonomike, politike, shoqërore e morale, vihen në funksion të mbështetjes së temës kryesore të Memorandumit, të tezës mbi pozitën e pabarabartë të Serbisë dhe të popullit serb në ish-Federatën Jugosllave.

Teza më e shëmtuar dhe e pabazuar e Memorandumit është pohimi se Serbia dhe serbët në Jugosllavi janë të pabarabartë, janë inferiorë, të shfrytëzuar, të diskriminuar, se kombi serb nuk ka as të drejtën të ketë shtetin e vet, se pjesët e popullit serb, që jetojnë në republikat e tjera, në dallim nga pakicat kombëtare, nuk mund të organizohen e të zhvillojnë traditat kulturore etj. Pozitën, gjoja, të pabarabartë të Serbisë e të popullit serb Memorandumi e argumenton me këto pohime të trilluara : a) me prapambetjen në zhvillimin ekonomik të Serbisë; b) me marrëdhëniet e pazgjdhura shtetërore-juridike të Serbisë me Jugosllavinë dhe me krahinat dhe c) me gjenocidin në Kosovë!

Prapambetja relative në zhvillimin ekonomik të Serbisë, duke e krahasuar me Slloveninë dhe me Kroacinë, shpjegohet me pozitën inferiore politike të Serbisë dhe arsytimi për këtë kërkohej në qëndrimet e PKJ që para luftës, në ndërhyrjet e Internacionales Komuniste në çështjet kombëtare të Jugosllavisë, në ndarjen e popujve hegjemonë e të shtypur dhe në atribuirimin e hegjemonisë për serbët, në formimin më të hershëm të PK-ve të Sllovenisë e të Kroacisë, në pozitën inferiore të kuadrove serbe gjatë Luftës së Dytë, në koalicionin, natyrisht joprincipal, slloven e kroat dhe në aleancën personale të Titos me Kardelin. Nuk përmenden fare as përparësitë e mëdha të Serbisë, nga vetë fakti që ishte më e madhja republikë dhe që Beogradi ishte kryeqytet, as edhe orientimi serb kah monopoli në administratë, në ushtri dhe në punët e brendshme. Në qoftë se më parë kërkohej të mos përmendej unitarizmi serb, këtu kërkohej të mos përmendet më hegjemonia serbe. Kërkohen ndryshime që do t'i krijonin përparësi të reja zhvillimit të Serbisë, në krahasim me Kroacinë e me Slloveninë. Pranimi i idesë së hegjemonizmit serb sulmohet si përpjekje për t'iu rrënjësuar serbëve ndjenjën e fajit e të përgjegjësisë, kur ata nuk mund të kishin një ndjenjë të tillë historike! Këtë monopol, domethënë të drejtën për t'ua mbjellë të tjerëve ndjenjën e fajit e të përgjegjësisë, duhet ta ketë vetëm Serbia! Të kujtojmë vetëm qëndrimin ndaj shqiptarëve : ata vazhdimisht sulmohen, më shumë për dhjetëvjeçarin e fundit, por edhe për periudhën turke! Shqiptarëve u mohohet kontributi në LNÇ. Kuadrot shqiptarë sulmoheshin çdo ditë për Konferencën e Bujanit! Dhe tani Serbia vajton në Memorandum se dikush po përpiket t'i rrënjësë asaj ndjenjën e fajit e të përgjegjësisë historike! Natyrisht, kjo ankesë vetëmbrojtëse është vetëm në dukje, për nga forma. Në fakt ajo është shumë agresive sepse synon që, duke çliruar nga "komplekset" e

fajit e të përgjegjësishë historike, t'i hapet rruga hegjemonisë së re serbe!

Ideja themelore e Memorandumit, që do të dukej absurde për ata që njohin raportet reale të popujve e të republikave të ish-Jugosllavisë, është teza mbi pozitën e degraduar, inferiore, të pabarabartë e të diskriminuar, deri në shkallë gjenocidi (!) të popullit serb e të Serbisë, madje pikërisht në sferën e sistemit politik. Rrënjët e së keqes kërkohen në Kushtetutën e vitit 1974 dhe në marrëdhëniet që vendosi ajo. Atakohen raporte të shumta të vendosura që nga parimi i përfaqësimit në bazë të paritetit në organet e federatës, thuajse do të mund të ekzistonte ndryshe Federata Jugosllave! Në mënyrë të njëanshme dhe provokuese paraqitet pozita e serbëve në republikat e tjera jashtë Serbisë dhe nga ky aspekt Memorandumi, me të drejtë atakohet si një ndër dokumentet që përgatiti tragjeditë në Kroaci dhe në Bosnjë. Paraqitja e njëanshme e marrëdhënieve të përcaktuara në Kushtetutën e vitit 1974 dhe ndryshimet, që kërkohen t'i bëhen asaj, provojnë plotësisht konkluzionin se pretendimet e lëvizjes politike serbe, që po përgatitej dhe po lindte, ishin gjithëjugosllave, d.m.th. pretendohet të sundohej gjithë Jugosllavia.

Në këtë kuadër, ankesa kryesore ishte akuza për "pozitën e tashme kushtetuese, plot konflikte të brendshme të Serbisë". Ankesa kryesore ishte - pozita e krahinave. "Me Kushtetutën e vitit 1974 Serbia u nda faktikisht në tri pjesë. Krahinat autonome u barazuan në të gjitha çështjet me republikat vetëm që nuk janë të përcaktuara si shtete... (Ato) nëpërmjet Kuvendit të përbashkët republikan mund të ndikojnë në marrëdhëniet e brendshme të Serbisë së Ngushtë, ndërsa kuvendet e tyre janë plotësisht autonome. Pozita politiko-juridike e Serbisë së Ngushtë është plotësisht e papërcaktuar, ajo (gjoja) nuk është as republikë as krahinë. Marrëdhëniet në Republikën e Serbisë janë konfuze. Këshilli Ekzekutiv, i cili është organ i Kuvendit Republikan, në të vërtetë është Këshilli Ekzekutiv i Serbisë së Ngushtë ... *Autonomia tepër e gjerë dhe institucionalisht tepër e mbështetur e krahinave krijon dy plasaritje të reja në popullin serb*"² (nënvizimi im - F.A.).

Duke pasur pretendime gjithëjugosllave, hegjemonizmi serb donte, së paku në një etapë të parë, të mposhte dhe të integronte krahinat. Që Memorandumi nuk ishte kurrfarë analize benine, por një kërcënim agresiv, drejtuar të gjithëve në ish-Jugosllavi, shihet pikërisht nga qëndrimi ndaj krahinave. "Marrëdhëniet në mes të Serbisë dhe krahinave nuk mund të reduktohen vetëm as kryesisht në intertime formale - juridike të dy kushtetutave. *Fjala është, në radhë të parë, për popullin serb dhe shtetin e tij* (nënvizimi im - F.A.). Populli..., i cili në dy luftërat e fundit humbi 2,5 milionë veta e që po përjeton sot një gjendje të tillë, ku një komision partiak, përbërë prej zyrtarësh, të përcaktojë që, pas katër deçeniesh në Jugosllavinë e Re, vetëm ai të mos ketë shtetin e vet. Disfatë më e madhe në paqë (për Serbinë - F.A.) as që mund të merret me mend"³.

Le të vështrojmë vetëm këtë fragment të fundit ku pohohet se çështja e krahinave s'është punë e të tjerëve, por e serbëve dhe e Serbisë ! Nuk është kjo çështje e diskutimeve formale-juridike, s'është as çështje se çka thotë Kushtetuta dhe si mund të ndryshojë ligjërisht Kushtetuta. Serbët kanë dhënë 2,5 milionë viktima. Domethënë këto janë troje "të fituara" (ose të pushtuara) me luftë. Manifest i vërtetë i hegjemonisë dhe i arbitrarizmit! Paraqitet komplet Milosheviçi dhe politika e tij, si pikëpamje, si sjellje, si pëpërgjegjësi e inkonsideratë!

Edhe pse do të ishte i panatyrshëm dhe i realizuar me dhunë, inkuadrimi i

Kosovës në Serbi, për autorët e Memorandumit, që absolutizojnë shtetësinë serbe dhe të drejtën e Serbisë për shtet, kjo do të jetë një çështje që nuk diskutohet. Po, pse të jetë çështje e Serbisë dhe-e shtetit të saj? Dhe a do të jetë dhe si do të jetë Kosova në Serbi ?

• Edhe dy fjalë për autonomitë : Memorandumit e supozon si të padiskutueshme ekzistencën e Vojvodinës dhe të Kosovës në kuadër të Serbisë, ai nuk merr mundimin të argumentojë pretendimet serbe ndaj krahinave. Autonomizmin e Vojvodinës dhe të Kosovës i sheh si *plasaritje* në trupin serb. Pyetja, përse këto dy krahina të jenë në kuadër të Serbisë ? - nuk shtrohet fare. Dhe jo rastësisht: Sepse, po të shtrohet kjo pyetje, do të dalë qartë se ishte një privilegj dhe një koncesion i madh që iu bë Serbisë fakti që Vojvodina e Kosova, me përbuzje të veçanta nacionale, me histori dhe tradita të veçanta, *u detyruan* të inkuadrohen në Serbi. Të shtrosh çështjen përse vetëm në Serbi të ketë krahina autonome konsiderohet një sofizëm dhe mashtrim. Pyetja e vërtetë në këtë rast duhej të ishte : Përse Kosova e Vojvodina duhet të jenë në Serbi dhe përse vetëm Serbia me krahina ?!

Kosova është, për autorët e Memorandumit, jo vetëm ilustrimi më i gjallë i të gjitha “pësimeve” serbe, por etapa e parë e pretendimeve të dominimit të ri , prandaj mbi të derdhet tërë shfrenia shoviniste. “Dëbimi i popullit serb nga Kosova është një dëshmi spektakolare e disfatës historike të tij”, shkruajnë ata, duke kërkuar revansh. “Popullit serb në pranverën e 1981-it iu shpall një luftë, vërtetë speciale, por e hapët dhe totale, e përgatitur në periudha të ndryshme administrative, politike dhe shtetërore - administrative”⁴. Kjo luftë, të cilën e shohim si vazhdim të kryengritjes së Drenicës, po vazhdon, thonë ata. Gjenocidi fizik, politik, juridik dhe kulturor që gjoja po u bëhet serbëve në Kosovë dhe për të cilin flasin autorët e Memorandumit, duke mos ditur ç’ të shtojnë tjetër është, sipas tyre, disfata më e madhe serbe, që nga kryengritja e parë në vitin 1804!

Qarku autonom i Kosovës i vitit 1945, në rastin e parë të volitshëm bëhet krahinë autonome, mandej edhe “pjesë konstituive e federatës”. Ky zhvillim i autonomisë për mentalitetin serbomadsh është shqetësues dhe i papranueshëm, sikurse edhe unifikimi i gjuhës letrare, i emrit kombëtar (!), i flamurit, i teksteve shkollore. Këto procese quhen procese të albanizimit të Kosovës dhe autorët e Memorandumit ngrihen kundër tyre. Por, a ka gjë tjetër që ta paraqisë aq lakuriq natyrën brutale nacional-shoviniste të serbëve sesa fakti që ata ngrihen edhe kundër unifikimit të gjuhës letrare e të emrit kombëtar (albanci - për shqiptarët) ?

Duke marrë në mbrojtje shtypin e Beogradit dhe duke folur me gjuhën gënjeshtarë të këtij shtypi “për djegiet, vrasjet, dhunimet, shëmtimet që gjoja po u shkaktohen serbëve në Kosovë”, akademikët serbë marrin në mbrojtje të gjitha aksionet e serbëve në Kosovë, deri tek akti i shëmtuar i Martinoviçit, manipulojnë me shifra për shpërnguljet si e ka zakon pseudoshkenca serbomadhe. Kështu na dalin shumë më tepër serbë të shpërngulur se sa ka pasur ndonjëherë serbë në Kosovë, arsyetojnë vajtje - ardhjet cirkusante të serbëve të Fushë-Kosovës për Beograd, mbështesin apelin e 2016 serbëve, duke provuar tërthorazi se Akademia Serbe ose një pjesë e saj ishte në prapavijë të të gjitha trazirave që provokoheshin në Kosovë.

Memorandumit i ASSHA është dokument i rëndësishëm i synimeve serbe-slave ndaj Kosovës e shqiptarëve dhe dëshmi se si do të duhej, sipas këtij koncepti, të zgjidhej çështja shqiptare në Kosovë. Reduktimi drastik i autonomisë së Kosovës,

deshqiptarizimi shkëputja e çdo lidhjeje me vendin amë dhe ndryshimi i strukturës etnike të popullsisë - këto ishin kërkesat më të para të Memorandumit. Dhe këto, siç provuan vitet e fundit, janë pikat kryesore të programit të Milosheviçit për Kosovën.

Si të thyhet rezistenca që mund të pengojë realizimin e këtij projekti ? Autorët e Memorandumit janë shprehur edhe për këtë. Duke vlerësuar vitin 1981 si vit kur iu shpall luftë Serbisë, ata pohojnë se kjo luftë do të përfundojë me "rezultatit e vetëm të drejtë të luftës së imponuar", që do të thotë po të hiqet kamuflimi me disfatën e plotë të shqiptarëve. Përndryshe, kërcënojnë akademikët serbë gjithë të tjerët në Jugosllavi, nga Kosova do të fillojë një valë ekspansioni që do të jetë rrezik real dhe i përditshëm për të gjithë popujt e Jugosllavisë.

Memorandumi, siç shihet, paralajmëronte dhe e parapëlqente luftën në Kosovë, ishte një shpallje lufte për shqiptarët. Qenë rrethana të çuditshme që kontradiktat u ashpërsuan derisa çuan në luftë në viset e tjera! Ishte urtia e shqiptarëve dhe e forcave të tyre politike që lufta në Kosovë u evitua, kurse koncepti i Memorandumit u kompromentua plotësisht.

Nuk qe e rastit që koncepti ultrashovinist i Memorandumit e gjeti pikërisht Milosheviçin si realizues të vetin. Qosiçi më 1989, duke i deklaruar opcionet e veta, shkruante: "Me këtë orientim e shikoj edhe Slllobodan Milosheviçin, sepse ai është njeri që ka bërë shumë. Ai është një shfaqje e re në jetën e Serbisë, njeri i cili e ka artikulluar zemërimin e popullit duke e shndërruar në aksion politik. Ai është sigurisht i pari komunist serb që e ndërpreu raportin vazal me koalicionin antiserb, njeri i cili këtij populli tonë fatkeq, të përlur, i ndihmoi të ngrihet, të drejtohet..."⁵.

Lidhja, pra, e Memorandumit me Milosheviçin dhe me politikën serbe të viteve të fundit nuk është koincidence, rastësi. Por, koncepti i Memorandumit, në realizimin e tij praktik pësoi disfatë, solli shembjen e Jugosllavisë, luftën e pashembullt për nga barbarizmat dhe tragjeditë, nga armiqësitë e përgjithshme solli neveritjen e izolimin botëror. Prandaj, po aktualizohet çështja e përgjegjësisë. Kësaj s'mund t'i shpëtojë Milosheviçi dhe politika e tij, as inteligjencia serbe dhe as Akademia. "Për tragjedinë e tashme të Serbisë dhe të popullit serb përgjegjësinë themelore e bart inteligjencia serbe. Luftërat e tashme janë njëherit edhe disfatë e plotë e saj : ajo i përgatit këto luftëra, për to u përpoq, popullin e ftoi në to, kurse sot nuk di fare të përgjigjet pse po bombardohen qytetet, po digjen kishat dhe po vriten fëmijët. Të thuash pasi të keshë nxitur dhe çmendur popullin me vite të tëra, se një zhvillim i këtillë ishte i papritur (si tha para disa muajsh Qosiçi) don të thotë ose të jesh plotësisht i verbër (gjë që e diskrediton tërësisht atë që thotë kështu), ose të jesh plotësisht hipokrit"⁶.

Është e qartë, Akademia dhe Memorandumi nuk mund të mbrohen. Koncepti i tyre për Kosovën dhe shqiptarët është dëshmia më e rëndë e fajit të tyre të madh. Politika e Milosheviçit, e mbështetur në Memorandumin e Akademisë Serbe solli rrjedhoja të rënda për shqiptarët e Kosovës. Me miratimin e Kushtetutës së re të Serbisë, në vitin 1989 u likuidua autonomia e Kosovës, ndërsa popullsia e saj shqiptare është privuar nga të drejtat politike, kombëtare e kulturore, është hedhur në rrugë dhe po detyrohet me mjete të ndryshme të braktisë tokën amtare e të marrë rrugën e emigracionit.

Shqiptarët e Kosovës, të udhëhequr nga Lidhja Demokratike dhe nga partitë e tjera politike që janë formuar në vitet e fundit i janë kundërvënë në mënyrë të organizuar shovinizmit serb dhe po punojnë me mjete paqësore për të siguruar të drejtën e

vetëvendosjes si komb. Shpallja e Republikës së Kosovës dhe e mëvetësisë, si edhe miratimi i Kushtetutës së saj më 7 shtator 1990, janë akte me rëndësi të veçantë për të tashmen dhe të ardhmen e shqiptarëve të Kosovës dhe të ish-Jugosllavisë. Popullsia shqiptare e Kosovës shprehu vendosmërinë e saj për të siguruar lirinë dhe pavarësinë e Republikës në zgjedhjet e 24 majit të vitit 1992, nga të cilat doli Parlamenti i saj dhe presidenti i Republikës.

Veprimtaria e qeverisë së Kosovës dhe e presidentit Ibrahim Rugova është përqendruar në mbrojtjen e Republikës, në sigurimin e njohjes së saj ndërkombëtare, në qëndresën ndaj politikës së gjenocidit si edhe në përpjekjet për të shmangur një konflikt të armatosur si ai që serbët shpërthyen në Bosnjë-Hercegovinë, për të zgjidhur me rrugën ligjore dhe me ndihmën e komunitetit ndërkombëtar çështjen shqiptare në ish-Jugosllavi.

1 Memorandumi i ASSHA, "Nashe Teme", 1-2,1989, Zagreb, f.136.

2 "Nashe Teme", 1-2,1989, f.152.

3 "Nashe Teme", 1-2,1989, f.153.

4 *Po aty*.

5 Cituar sipas : "Borba", 30 qershor 1989, f.6.

6 Branko Millanoviç, *Millosheviçi dhe intelijenca serbe*, "Borba", 22 nëntor 1992.

